

ลูกเสือชาวบ้าน: บางสิ่งบางอย่างจาก 6 ตุลาคม 2519*

กวีรัตน์ คุณาภัทร**

นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

ประวัติศาสตร์การเมืองไทยในยุคประชาธิปไตย คือนับแต่ปี 2475 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาจนในปัจจุบันนี้นับเป็นเวลา 55 ปีแล้ว แต่สภาพการเมืองไทยมิได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสักเท่าใด รอยต่อหรือจุดเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์จะมีเพียงเศษเสี้ยวของช่วงเวลาที่ผ่านมาเท่านั้น ทั้งยังไม่อาจคงสภาพได้นานเท่ากับระยะเวลาแห่งการต่อสู้เพื่อให้ได้มา

14 ตุลาคม 2516 เป็นจุดเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์ครั้งหนึ่งที่มีการจารึกถึง และไม่ว่าจะมีการให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ครั้งนั้นเพียงไร หรือเรียกเหตุการณ์ครั้งนั้นว่าอย่างไรก็ตาม แต่สิ่งที่ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์คือการเปิดฉากการเมืองไทยในยุคประชาธิปไตยอีกครั้ง จากสภาพกดดันในระบอบเผด็จการทหารมาเป็นเวลานานนับสิบปี ก่อนที่จะปิดฉากด้วยความรุนแรงในอีก 3 ปีข้างหน้า

เหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 ในตัวของมันเองอาจจะไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมไทยยุคนั้นได้อย่างชัดเจน แต่สิ่งหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือการใช้ความรุนแรงในวันนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดสุดยอดของการปลุกกระดมฝ่ายขวา¹ ซึ่งมีประสิทธิภาพที่สุด และสามารถปลุกเร้า กลุ่มชนต่างๆ ให้ลุกฮือขึ้นมาได้อย่างน่าอัศจรรย์ อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นก็เป็นที่ไปตามตัวขับเคลื่อนภายในสังคมไทยนั่นเอง กลไกทางสังคมหล่อหลอมบางสิ่งบางอย่างที่เรียกว่า “อุดมการณ์” (แห่งยุคสมัย) ให้เกิดขึ้น และกลายเป็นกุญแจสำคัญในการใช้ความรุนแรงในเวลาต่อมา

* บทความนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกใน วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 15 เล่มที่ 3 กันยายน 2521 หน้า 151-165

** ขอขอบคุณ ผศ. กาญจน์ ละอองศรี, อาจารย์สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์ และอาจารย์สุกัญญา บำรุงสุข ซึ่งได้ให้คำแนะนำและชี้แนะในการทำงานมาโดยตลอด

¹ เอกกรงค์ รั้งประทีป, เหตุการณ์ 6 ตุลา ในทรรศนะนักวิชาการอเมริกัน, สำนักพิมพ์ลานนา, 2522

“... ลูกเสือทุกคนต้องหาสมาชิกมาฝึก และให้เป็นลูกเสือเช่นเดียวกับเรา อย่างน้อยคนหนึ่งต้องหาสมาชิกได้ไม่น้อยกว่า 3 คน โดยไม่ซ้ำกัน อาจเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันหรือต่างหมู่บ้านก็ได้ แต่ต้องรู้จักประวัติชีวิตและความ เป็นอยู่ การขยายตัวในลักษณะนี้ทำให้จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น มหาศาล สถิติเท่าที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ในเดือนกรกฎาคม 2519 ว่ามี ลส.ชบ. ทั่วประเทศถึง 1 ล้านคน

“ลูกเสือชาวบ้าน” เป็นองค์กรหนึ่งซึ่ง เป็นผลผลิตภายใต้สภาวะการณ์ที่สับสน (หลัง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519) และถูก เบี่ยงเบนเจตนารมณ์ในการก่อตั้งให้เข้ามา เป็นฐานสนับสนุนทางการเมืองที่สำคัญ ทั้งนี้เป็นเพราะความมีเอกภาพและมีพลัง เกินกว่าที่จะคาดถึงได้ แม้ว่ากลุ่มพลังใน สังคมในเวลานั้นจะมีได้มีเพียงกลุ่มเดียว กล่าวคือ มีทั้งนวพล กระทั่งแดง และกลุ่มปฏิ- กิริยาอื่นๆ แต่ทว่ากลุ่มพลังอื่นอาจเรียกได้ ว่าเป็นกลุ่มพลังนอกกฎหมาย ในขณะที่ “ลูก เสือชาวบ้าน” เป็นองค์กรที่ถูกจัดตั้งภายใต้ ระบบราชการ และมีการรองรับอย่างเป็นทางการจากหน่วยราชการ มีอุดมการณ์ และ เป้าหมายชัดเจนในการก่อตั้ง และในกระแส แห่งยุคสมัย กล่าวได้ว่าเป็นองค์กรที่ทรง เกียรติ ซึ่งจะพิจารณาต่อไป

อย่างไรก็ดี ในด้านการรับรู้โดยทั่วไป เหตุการณ์ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ลูกเสือ ชาวบ้าน (ลส.ชบ.) จะเป็นกลุ่มพลังที่ถูก กล่าวถึงน้อยที่สุด แตกต่างจากนวพลหรือ กระทั่งแดง ซึ่งมีภาพพจน์ในด้านการใช้ ความรุนแรงอยู่ก่อนแล้ว แต่ ลส.ชบ. เป็น กลุ่มพลังเงียบที่มีพลังและไม่มีแนวโน้มใน การใช้ความรุนแรงมาก่อน การลุกฮือขึ้นมา มีบทบาทจึงเป็นสิ่งที่น่านำมาวิเคราะห์ศึกษา อย่างยิ่ง

กำเนิด ลส.ชบ.

ลส.ชบ. รุ่นแรกกำเนิดเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2514² ที่หมู่บ้านเหล่ากอหก ตำบลแสงพา กิ่งอำเภอนาแห้ว อำเภอด่านซ้าย จังหวัด เลย โดยมี พล.ต.ต. สมควร หริกกุล ผู้กำกับ การตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) เขต 4 ในขณะนั้น พร้อมด้วยวิทยากรจากกอง กำกับการ ตชด. เขต 4 และวิทยากร จาก เขตการศึกษาเขต 9 เป็นผู้ริเริ่ม โดยมี สมาชิกรุ่นแรกจำนวน 123 คน จึงถือเอา วันที่ 9 สิงหาคม 2514 เป็นวันเกิดของ กิจการ ลส.ชบ.

พล.ต.ต. สมควรได้ร่วมกับผู้ร่วมงาน หลายท่านจัดทำหลักสูตรทดลองและดำเนิน การฝึกอบรมโดยอาศัยการฝึกอบรมผู้ บังคับบัญชาลูกเสือสำรองชั้นพีทีซีและวุฒ แบริดจ์เป็นเค้าโครง และปรับปรุงให้มีความ รัดกุมขึ้นตลอดเวลา โดยกำหนดพื้นที่ ในเขตรับผิดชอบของกองกำกับการ ตชด. เขต 4 อันมีจังหวัดเลย อุดรธานี หนองคาย นครพนม สกลนคร ร้อยเอ็ด ได้ทดลองฝึก ออกมาถึง 30 รุ่น

² “ลูกเสือชาวบ้าน: ขบวนการสามัคคีธรรม” บทความ, ประชาชาติรายสัปดาห์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 34, กรกฎาคม 2517, หน้า 37

ต่อมา พล.ต.ต. สมควรจึงเชิญ พล.ต.ท. เจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน ผบ.ตชด. ในเวลานั้นให้เดินทางไปเยี่ยมชมการฝึกอบรม ซึ่งเห็นว่ามิใช่ประโยชน์ต่อชาวบ้าน และสร้างความสามัคคีให้เกิดในหมู่ข้าราชการ พ่อค่านักธุรกิจ และประชาชน ทั้งยังเป็นการลดช่องว่างระหว่างข้าราชการและประชาชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งตรงกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในการสร้างความสามัคคีให้เกิดในหมู่คนไทย นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการช่วยกันพัฒนาประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ตลอดจนผู้ที่อาศัยในถิ่นที่มีอันตรายให้สามารถช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และหมู่คณะในยามประสบภัย มีการพัฒนาอาชีพและสุขภาพอนามัย

ต่อมา พล.ต.ท. เจริญฤทธิ์ได้นำเรื่องราวขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาฯ เพื่อให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จทอดพระเนตรกิจการ ลส.ชบ. เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2515³ ที่กองกำกับการ ตชด. เขต 4 จังหวัดอุดรธานี และได้ทรงรับกิจการ ลส.ชบ. ไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ นอกจากนี้ทรงมีรับสั่งให้ทำหนังสือถึงกระทรวงมหาดไทย ตามหนังสือของกรมราชองครักษ์ที่ กท. 0204/2477 ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2515⁴ ขอให้กระทรวงมหาดไทยแจ้งแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดสนับสนุนกิจการ ลส.ชบ. โดยให้ความร่วมมือกับกองกำกับการ ตชด. เพื่อเริ่มดำเนินการ และพระราชทาน ผ้าพันคอ วอกเกิล และหนังสือแก่ ลส.ชบ. ที่สำเร็จการอบรมแล้วทุกราย

ในวันที่ 5 กรกฎาคม 2515 สภาลูกเสือแห่งชาติมีการลงมติเป็นเอกฉันท์ให้รับกิจการ ลส.ชบ. ไว้ในงานลูกเสือประเภท

หนึ่งของกิจการลูกเสือแห่งชาติ และตราข้อบังคับที่ 6 ลงวันที่ 5 พฤษภาคม 2516 ว่าด้วยข้อบังคับ ลส.ชบ. ไว้โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการ ลส.ชบ. ของจังหวัดนั้นๆ และมีศึกษาธิการจังหวัด เป็นรองผู้อำนวยการ นอกจากนี้ ได้มีหนังสือสั่งการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่ มท. 0100/0430 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2518⁵ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด ให้ดำเนินการกิจการนี้ด้วยตนเอง และรายงานผลให้กระทรวงมหาดไทยทราบทุกระยะ และกำชับให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้พิจารณาลงนาม และรายงานเรื่องนี้ไปยังกระทรวงมหาดไทยด้วยตนเอง

นโยบาย⁶

นโยบาย ลส.ชบ. เพื่อสร้างคนให้เป็นคนดี ปลุกฝังความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความร่วมมือร่วมใจพร้อมเพรียงในการทำงาน เคารพและจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม โดยอาศัยวิธีการลูกเสือสอนให้คนรู้จักและปฏิบัติตนเป็นประชาธิปไตยด้วยการปฏิบัติที่ง่าย ๆ ประหยัดเวลา เป็นการแก้ไขปัญหาในยามที่ชาติต้องการด้วย เพราะกิจการลูกเสือเป็นจุดรวมอุดมการณ์

³ หนังสือรุ่น ลส.ชบ. รุ่น 128/6 กทม. 174 เขตพระโขนง 27, 16-20 ตุลาคม 2520 ค่ายวัดมหาบุศย์ (พิทักษ์ ถาวรคุณ)

⁴ หนังสือรุ่น ลส.ชบ. เฟื่องอ่าง (รมต. มหาดไทย ในเวลานั้นคือ จอมพลประภาส จารุเสถียร)

⁵ ลส.ชบ. : ขบวนการสามัคคีธรรม, อ่างแล้ว

⁶ ลส.ชบ. : ขบวนการสามัคคีธรรม (บทความ), อ่างแล้ว, หน้า 38

ของมวลชนที่ไม่แบ่งยศ วรรณะ เพศ ไม่มี คำว่าทหาร พลเรือน ตำรวจ ชาวบ้าน ผู้มั่งมี ผู้ยากจน ทุกคนเป็นเพื่อนกัน

การฝึกอบรมแต่ละครั้งใช้เวลา 5 วัน 4 คืน ลส.ชบ. ทุกคนฝึกมือเปล่า ไม่ติดอาวุธ แม้แต่ไม้พลอง แต่งกายตามสบาย แต่มี สัญลักษณ์ ผ้าผูกคอ รูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว พื้นสีเลือดหมู มีรูปแผนที่ประเทศไทยสี เหลือง พร้อมคำว่า "ไทย" สีน้ำเงินพาดทับ กลาง ห่วงรัด ผ้าผูกคอหน้าเสื่อ ดัดที่หน้าอก หมวกอะไรก็ได้ มีหรือไม่มีก็ได้ มีสีประจำหมู่ สมาชิกทุกหมู่ติดผ้าแถบสีประจำหมู่ไว้ บนอกเสื้อด้านซ้ายมือ โดยมีหน้าเสื่อติดทับ อีกชั้นหนึ่ง แต่ละคนจะติดชื่อไว้บนหน้าอก ด้านขวา สถานที่ฝึกอบรมใช้โรงเรียน สนาม โรงเรียน ศาลาวัด หรืออื่นๆ ที่อำนวยความสะดวกมากที่สุด ทั้งที่พักและที่ฝึกอบรม ชายหญิงจะไม่พักปะปนกัน เว้นแต่เวลาฝึก รอบกองไฟ

ธง ลส.ชบ. เป็นผ้ารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นสีเลือดหมู กว้าง 31 นิ้ว ยาว 45 นิ้ว ประดับไหมสีดำที่ขอบโดยรอบ 2 นิ้ว ที่พื้น ประดับ หน้าเสื่อติดด้วยสีดำ มีอักษรบอก หมายเลขรุ่นและสถานที่ฝึกอบรมสีขาว ทั้งสองด้าน ยอดเสาธงติดกรี มีผ้าชายธง สีเลือดหมู ปลายติดไหมประดับสองชายธง ของ ลส.ชบ. ทุกรุ่นเป็นธงพระราชทานทั้งสิ้น

การฝึกอบรมเน้นหนักการปฏิบัติจริง การบรรยายใช้เวลาไม่เกิน 20 นาที โดยใช้ ภาษาพื้นเมืองเป็นหลัก มีการร้องเพลงตาม แบบลูกเสือ การสอนแบบปากเปล่า และ ต้องไม่กล่าวถึงเรื่องการเมือง ลัทธิ กับ การทหาร การข่าวใดๆ ทั้งสิ้น ให้ย่ำแต่ เรื่องชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย อุดมคติของ ลูกเสือความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญ

โครงสร้างและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในระยะแรกของการฝึกอบรมชาวบ้านจะ เน้นชาวบ้านธรรมดาในเขตชายแดน ใน ความรับผิดชอบของ พล.ต.ต. สมควร หริกุล ซึ่งหลักเกณฑ์ทั่วไปในการคัดเลือกสมาชิก คือต้องมีอายุ 15 ปีขึ้นไป ไม่กำหนดอายุ ขึ้นสูงไว้ ไม่จำกัดเพศ อายุ วุฒิ สัญชาติ เชื้อชาติ ศาสนา ความประพฤติ ตลอดจน ประวัติ จึงมีบุคคลหลากหลายอาชีพเข้ามา สมัครรับการฝึกอบรม ทั้งนี้ รวมถึงผู้มี อิทธิพลในท้องถิ่น หรือบุคคลสำคัญในท้องถิ่นด้วย การฝึกอบรมแต่ละรุ่นอย่างน้อย 200 คน ไม่เกิน 500 คน การคัดเลือกหมู่บ้านก็คัดเลือกหมู่บ้านที่ค่อนข้างอันตราย และห่างไกลความเจริญ ตลอดจนหมู่บ้านที่มีการแทรกซึมของฝ่ายตรงข้ามมากเพื่อป้องกันการโฆษณาชวนเชื่อ

การฝึกอบรมในแต่ละรุ่นจะมีการคัดเลือกประธานรุ่น 1 คน รองประธาน 2 คน เลขานุการ 1 คน ซึ่งในการคัดเลือกผู้นำ หรือ ประธานในระยะแรกๆ จะเลือกชาวบ้าน ธรรมดา และบางทีก็เป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ซึ่งลักษณะโครงสร้างส่วนนี้จะเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการขยายตัวมากขึ้น

ข้อสังเกตประการหนึ่งของกิจการ ลส.ชบ. ซึ่งยืนหยัดต่อพระบรมราโชบาย ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ *ไม่มีการใช้งบประมาณแผ่นดิน* อันเป็นผลให้ ภาพของ ลส.ชบ. เป็นองค์กรอิสระหลุดออก จากรัฐ กล่าวคือ การฝึกอบรมประชาชน ต้องช่วยตัวเอง ใครมีมากก็เอามาแบ่งปันกับคนอื่น เน้นการประหยัดและพึ่งตนเอง การที่ ลส.ชบ. ไม่มีงบประมาณราชการ ช่วยเหลือ⁷ ส่งผลให้เกิดแรงผลักดันให้มี

⁷ หนังสือที่ระลึกของ พล.ต.ต. สมควร หริกุล, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า 104

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง โดยเฉพาะ การคัดเลือกประธานรุ่น ซึ่งจะมีการคัดเลือก โดยพิจารณาผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพื่อที่จะสามารถสนับสนุนกิจการได้อย่างเต็มที่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจจะเป็นตัวผลักดันให้ กลุ่มนายทุนเข้ามามีบทบาทในกิจการนี้ เพราะสามารถเป็นผู้มีอิทธิพลได้รับการ รับผิดชอบต่อ โครงสร้างของ ลส.ชบ. ที่มีการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นผลจากนโยบาย และระบบของ ลส.ชบ. เอง นอกจากนี้ การ ฝึกอบรมยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีเลิศในระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกันและกับวิทยากร ซึ่งวิทยากรส่วนมากจะเป็นข้าราชการ อันเป็นการลดช่องว่าง ระหว่างข้าราชการและประชาชนได้อย่างดี และสร้างความรู้สึที่ดีต่อระบบราชการให้ เกิดขึ้นได้โดยง่าย

สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างเป็นทางการคือศูนย์ปฏิบัติการ ลส.ชบ. กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่ง ได้ร่างนโยบายและหลักการต่างๆ ของ ลส.ชบ. ไว้ ทั้งนี้จากการสังเกตของผู้ศึกษา เชื่อว่าองค์กรหลักที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย และหลักการโดยรวมน่าจะ ได้แก่ กอ.รมน. (บก.ปค.) ทั้งนี้เพราะกองกำกับการ ตชด. มีนโยบายขึ้นตรงกับ กอ.รมน. และ กอ.รมน. ก็มีนโยบายป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์โดยตรง แต่ในส่วนนี้ยังไม่สามารถ สืบค้นหลักฐานที่เป็นเอกสารได้ เพียงแต่ พิจารณาจากสายงานที่เป็นอยู่เท่านั้น

กระบวนการขยายตัวและสถิติ

ในด้านการขยายตัวจะเห็นได้ว่ากิจการ ลส.ชบ. มีการขยายตัวอย่างแท้จริงหลัง การเสด็จเยี่ยมชมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถในปี 2515 และได้ทรงรับ

ไว้ในพระบรมราชานุญาต ครั้นยังมีการ ขยายตัวผ่านกระทรวงมหาดไทย ข้อสังเกต ประการหนึ่งคือ หนังสือสั่งการของกระทรวง มหาดไทยถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด ให้สนับสนุนโครงการนี้ ได้ออกในปี 2518 ซึ่งเป็นช่วงที่สภาวะของบ้านเมืองปั่นป่วน ถึงขีดสุด โดยเฉพาะความขัดแย้งทางด้าน อุดมการณ์ จนมีการเบี่ยงเป็นสองขั้ว (ซ้าย-ขวา) อย่างชัดเจน และใช้ความรุนแรงในการ ตบโต้กันและกันบ้างแล้ว

การดำเนินการของ ลส.ชบ. ได้ขยาย ตัวผ่านองค์กรและหน่วยงานต่างๆ อย่าง เป็นทางการ จะเห็นได้ว่าแม้โครงการนี้ ไม่ได้รับเงินช่วยเหลือจากทางการ แต่ได้รับการ สนับสนุนจากทางการเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย ผ่านเข้าส่วน ภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น รวมทั้งในกรุงเทพฯ ซึ่งขยายตัวผ่าน กทม. และได้การสนับสนุน อย่างมากในช่วงของนายธรรมบุญ เทียนเงิน เป็นผู้ว่า กทม. โดยชนะการเลือกตั้งในเดือน กันยายน 2518

นอกจากการขยายตัวผ่านองค์กรต่างๆ แล้ว ปัจจัยที่สนับสนุนการขยายตัวอีก ประการหนึ่งคือนโยบายของ ลส.ชบ. เอง ซึ่ง กำหนดภารกิจของ ลส.ชบ. ทุกคนไว้ ประการหนึ่งคือ การหาสมาชิกใหม่^๑ โดย ระบุหลักเกณฑ์ไว้ว่า ลูกเสือทุกคนต้องหา สมาชิกมาฝึก และให้เป็นลูกเสือเช่นเดียวกับ เรา อย่างน้อยคนหนึ่งต้องหาสมาชิก ได้ไม่น้อยกว่า 3 คน โดยไม่ซ้ำกัน อาจเป็น คนในหมู่บ้านเดียวกันหรือต่างหมู่บ้านก็ได้ แต่ต้องรู้จักประวัติชีวิตและความเป็นอยู่ การขยายตัวในลักษณะนี้ ทำให้จำนวนผู้เข้า รับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นมหาศาล สถิติเท่าที่

^๑ หนังสือรุ่น ลส.ชบ. เขตพระโขนง, 2520

ปรากฏในหนังสือพิมพ์ในเดือนกรกฎาคม 2519 ว่ามี ลส.ชบ. ทั่วประเทศถึง 1 ล้านคน⁹ จึงต้องมีการออกกฎระเบียบปฏิบัติเพื่อความเรียบร้อย

อีกด้านหนึ่งซึ่งจะนำมาพิจารณาในเรื่องการขยายตัวคือ การให้สวัสดิการแก่ ลส.ชบ. คือการรักษาพยาบาลฟรี หรือลดหย่อนค่ารักษาพยาบาล¹⁰ และการยกระดับ ลส.ชบ. และญาติพี่น้องให้มีโอกาสส่งบุตรหลานเข้าเล่าเรียนอาชีวศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเสียค่าเล่าเรียนน้อยที่สุด¹¹ ซึ่งนับว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญอย่างหนึ่ง ในแง่ของสวัสดิการด้านอื่นๆ นั้น ยังไม่มีข้อมูลที่จะมาเสริม ทั้งนี้รวมถึงยังไม่สามารถประเมินการปฏิบัติว่ามีหรือไม่ และมากน้อยเพียงไร

นอกจากนี้ การฝึกอบรมในแต่ละครั้ง ยังมีข้าราชการเข้าร่วมในการอบรมหรือเป็นวิทยากร เนื่องจากมีการสนับสนุนข้าราชการที่ให้การฝึกอบรม ลส.ชบ. ให้สามารถลาได้โดยไม่ถือเป็นวันลา และมีสิทธิในการเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางด้วย ถ้าหากเป็นวิทยากร¹² ซึ่งแสดงถึงการได้รับการสนับสนุนจากรัฐโดยอ้อมอีกทางหนึ่ง

สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันสำคัญที่นำไปสู่การประสบผลสำเร็จในการขยายตัวของ ลส.ชบ. ทั่วประเทศ และสามารถรวมตัวกันเป็นพลังที่มีบทบาทในเวลาต่อมาได้

การต่อสู้ทางอุดมการณ์: ชาย-ขวา

ภายหลังจากเผด็จการภายใต้การนำของจอมพลถนอม กิตติขจร ถูกโค่นลงโดยพลังนักศึกษาและประชาชน ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 กระแสของกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้เชิดชูสิทธิเสรีภาพทางการเมืองซึ่งถูกกดให้สงบมานานับสิบปี โดยเฉพาะเสรีภาพในการแสดง

ความคิดเห็น การชุมนุม การจัดตั้งพรรคการเมือง ได้รับการยอมรับ และสามารถแสดงออกภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายอย่างเต็มที่ ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองอย่างสูงสุด และทุ่มเทศรัทธาให้กับระบอบประชาธิปไตย และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองการปกครอง

ในขณะที่กลุ่มอำนาจเดิมคือทหาร ซึ่งเคยมีบทบาทในการปกครองและการบริหาร จำเป็นต้องลดบทบาทของตนเองลงไปตามกระแสทางการเมือง อภิสิทธิ์ชนทั้งหลายต้องชะลอกิจกรรมทางการเมืองและเศรษฐกิจ และหันหน้าเข้ามามีส่วนร่วมสร้างความสามัคคีในกลุ่มของตน เพื่อพยุงสถานภาพของตนเองไว้ อย่างไรก็ตาม การออกนอกประเทศไปของจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และ พ.อ. ณรงค์ กิตติขจร ไม่ได้ทำให้แกนโครงสร้างอำนาจเดิมที่มีอยู่ถูกทำลาย เพียงแต่รอจังหวะแสดงบทบาทในสถานการณ์ที่อำนวยกว่า

ปรากฏการณ์หนึ่งที่สำคัญหลังเดือนตุลาคม 2516 คือการก่อตัวและการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์การประชาชน ที่สำคัญได้แก่ การก่อตั้งกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มพลังประเภทต่างๆ แต่กลุ่มที่จะมีบทบาทมากที่สุดในช่วง 2516-2519 คือกลุ่มนักศึกษา โดยเฉพาะศูนย์นิสิตนัก

⁹ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 21 กรกฎาคม 2519

¹⁰ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2519

¹¹ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 2 สิงหาคม 2519, หน้า 3

¹² หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 23 กันยายน 2519

ศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) นับได้ว่าเป็นยุคของนักศึกษาอย่างแท้จริง กลุ่มนักศึกษาอื่นๆ ที่มีความสำคัญรองลงมา เช่น ศูนย์นักเรียนอาชีวะแห่งประเทศไทย (National Vocational Student of Thailand) กลุ่มสหพันธ์นักศึกษาเสรี (The Free Thammasat Group)¹³

นอกจากกลุ่มนิสิตนักศึกษาแล้ว ผลผลิตจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ก่อตัวและเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ยังได้แก่สหภาพแรงงาน รวมทั้งสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย ประชาชนในทุกๆ ฝ่ายนับแต่ชาวนาและผู้ใช้แรงงานต่างก็ตั้งข้อเรียกร้องกับรัฐบาลเพื่อขอความเป็นธรรมในกรณีต่างๆ การเดินขบวนประท้วงและการนัดหยุดงาน¹⁴ เหล่านี้ก็ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจาก ศนท. ซึ่งแสดงเจตนารมณ์ในการเข้ามามีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม (เช่น การช่วยเหลือในการจัดตั้งสหพันธ์ชาวนาชาวนาแห่งประเทศไทย) อันเป็นตัวเร่งให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง ศนท. และกลุ่มนายจ้าง กลุ่มนายทุนซึ่งเสียผลประโยชน์จากการที่ลูกจ้างมีองค์กรในการเข้ามาต่อรอง

ขณะเดียวกัน ศนท. ยังมีบทบาทในการเข้าร่วมโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย นักศึกษาได้ออกสู่ชนบทเพื่อปลูกฝังความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย และการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองกับชาวบ้าน การเข้าไปสัมผัสกับชาวบ้านอย่างแท้จริงนั้น ทำให้เห็นถึงความทุกข์ยากในสังคมชนบท เช่น เรื่องค่าเช่านา กรรมสิทธิ์ที่ดิน การฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการ การเปิดโปงความเลวร้ายฝังรากลึกในระบบเหล่านี้ จึงเป็นจุดที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างนักศึกษาและข้าราชการในระดับท้องถิ่น

ในกรณีของกรุงเทพฯ เอง ศนท. ยังมี

บทบาทเสมือนตำรวจ มีสิทธิในการตรวจตรา เช่น การตรวจโกดังสินค้าต่างๆ เพื่อไม่ให้มีการกักตุนสินค้า การตรวจตราการเสียภาษีอากร ประกอบกับกิจกรรมในการช่วยเหลือผู้ที่ทำการเรียกร้องต่างๆ อันทำให้ ศนท. เข้าไปกระทบกระทั่งกับกลุ่มนายทุนและกลุ่มข้าราชการโดยตรง ทำให้พลังที่ถดถอยหลังปี 2516 เหล่านี้ยิ่งกระชับความสัมพันธ์กันให้แน่นแฟ้นเพื่อที่จะรอจังหวะในการตอบโต้

สภาพการณ์ต่างๆ ที่กล่าวมาจะเป็นชนวนนำไปสู่ความแตกแยกทางความคิดที่รุนแรง (อันอยู่บนฐานของการเสียผลประโยชน์และความไม่พอใจของกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ในการต่อรองเป็นเกณฑ์) ภายใต้การเปิดกว้างด้านการแสดงความคิดเห็น ต่างฝ่ายก็ต่างรณรงค์และระดมความสนับสนุนอย่างเข้มข้นของกลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ประชาชนเองก็มีแนวโน้มที่จะแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย ตามกระแสการประโคมข่าวและโจมตีของแต่ละฝ่าย แม้แต่ในสถาบันสงฆ์เองก็ตาม

การแตกแยกทางความคิดในสังคมอาจจะแบ่งได้เป็นสองกลุ่มด้วยกันคือ

- ฝ่ายปฏิรูป (ฝ่ายซ้าย) ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษา ครูอาจารย์ นักหนังสือพิมพ์

¹³ จิราวัฒน์ เหลืองคุณบุญ (แปล), การรวมพลังของ "ผู้น้อย" กับอนาคตของประเทศไทย, โรงพิมพ์แพร่พิทยา, ก.พ. 2519, หน้า 5

¹⁴ สถิติการนัดหยุดงานนับแต่ปี 2517-2519 (เดือนตุลาคม), ปี 2517 มีการนัดหยุดงาน 357 ครั้ง, ปี 2518 มีการนัดหยุดงาน 241 ครั้ง, ปี 2519 มีการนัดหยุดงาน 133 ครั้ง (จาก: ลิขิต ธีรเวคิน, การเมืองการปกครองไทย, รัฐศาสตร์ มธ., 2528, หน้า 325

(บางส่วน) ชาวนา และกรรมกร

- ฝ่ายอนุรักษ์นิยม (ฝ่ายขวา) ซึ่งประกอบด้วยทหาร ชนชั้นสูงบางกลุ่ม ชนชั้นกลาง ชาวบ้านบางส่วน และนักเรียนอาชีวะ ความแตกแยกระหว่างคนสองกลุ่มนี้จะเข้มข้นมากภายหลังปี 2518 และจะมีการประโคมข่าวสาดโคลนกันอย่างรุนแรง

ในบทความนี้จำเป็นที่จะต้องใช้คำว่า "ซ้าย-ขวา" ด้วยเหตุที่เป็นคำที่ใช้ในช่วงเวลานั้น แม้ว่าในความเป็นจริง การที่แบ่งแยกว่าอะไรเป็นซ้ายหรือเป็นขวานั้นไม่สามารถกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนได้ หากแต่กระแสแห่งยุคสมัยได้กำหนดตัวแบ่งแยกไว้โดยระบบเหมารวม อาทิเช่น ในทฤษฎีของฝ่ายซ้าย ฝ่ายขวาก็คือพวกนายทุนขุนศึก ศักดินา ทาสรับใช้จักรวรรดินิยมฟาสซิสต์ พวกต่อต้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นศัตรูของประชาชน ขณะที่ฝ่ายขวาก็ประณามฝ่ายซ้ายว่าเป็นนักก่อกวนทางการเมือง นักปลุกระดมมวลชน บ่อนทำลาย และเป็นศัตรูของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คอมมิวนิสต์¹⁵ ฯลฯ

กลุ่มฝ่ายซ้ายที่ถูกเพ่งเล็งมากที่สุด คือ ศนท. และนักศึกษาโดยทั่วไป ในขณะที่เดียวกัน การเพิ่มบทบาทของ ศนท. ซึ่งเป็นการกระทบกับพลังของฝ่ายขวา อันเป็นพลังในระบบและพลังที่อิงกับระบบ ก็ทำให้ฝ่ายขวาเกิดความหวาดหวั่นกลัวว่าฝ่ายซ้ายจะมีบทบาทมากขึ้นไป จึงมีการประสานร่วมมือกันระหว่างกลุ่มต่างๆ เช่น นายทุน ทหาร และกลุ่มชนชั้นสูงต่างๆ เพื่อจัดตั้งพลังที่เป็นฐานสนับสนุนตนเอง กลุ่มพลังฝ่ายขวาที่ถูกจัดตั้งขึ้นที่เห็นได้ชัดเจนคือกลุ่มนวพล อันประกอบด้วยนายทุนและข้าราชการในต่างจังหวัด ก่อตัวเป็นครั้งแรกในปี 2517 จุดมุ่งหมายคือการ

ปราบปรามฝ่ายซ้าย ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการนำเอาลัทธิชาตินิยมมาใช้กับสถานการณ์ที่มีความวุ่นวายได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ สถาบันทางศาสนาเองก็มีส่วนในการเกื้อหนุนคือ พระกิตติวุฑโฒ (แหง) ซึ่งมีการกล่าวว่าเป็นนวพลด้วย พระกิตติวุฑโฒได้ประกาศอย่างเปิดเผยในกลางปี 2519 ว่าการฆ่าคอมมิวนิสต์นั้นไม่บาป และพวกคอมมิวนิสต์ไม่ใช่คนสมบูรณ์¹⁶ นับว่าเป็นการตีความพุทธศาสนาแบบใหม่และสอดคล้องกับสถานการณ์ นอกจากนี้ มีการกล่าวว่ นวพลได้รับความช่วยเหลือจาก กอ.รมน. ด้วย

อีกกลุ่มหนึ่งของการสร้างฐานสนับสนุนของฝ่ายขวาคือ กลุ่มกระต๊องแดง อันประกอบด้วยนักเรียนอาชีวะ ซึ่งเป็นเครื่องหมายของความแตกแยกในการเป็นพันธมิตรของนักศึกษาจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 กลุ่มนี้ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง โดยการยุยงให้เกิดความอิจฉาในสถานภาพของนักศึกษา กิจกรรมของกลุ่มกระต๊องแดงที่เห็นชัดคือการเป็นพวกก่อกวนอย่างแท้จริง การเผามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพราะนี่ถือว่าเป็นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) สาขากรุงเทพฯ¹⁷ และมีบทบาทชัดเจนในการต่อต้าน ศนท. กลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนจากข้าราชการระดับสูงในกองทัพบก กอ. รมน. และในวงการค้ารวม

¹⁵ "ซ้ายกับขวา บทวิเคราะห์วันนี้" (บทความ), ประชาชาติรายสัปดาห์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 86, 10 ก.ค. 2518, หน้า 47

¹⁶ เอกกรงค์ รังคประทีป, อ้างแล้ว, หน้า 17

¹⁷ แก้วสรร อติโพธิ (แปล), กำเนิดมวลชนปฏิวัติ, พิมพ์ครั้งที่ 1, ต.ค. 2524, หน้า 370

และอีกกลุ่มหนึ่งที่น่ามาศึกษาในที่นี้ คือลูกเสือชาวบ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ คนเหล่านี้ประกาศคำขวัญ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อย่างภาคภูมิใจ และต่อต้านคนที่ถูกหมายหัวว่าเป็นคอมมิวนิสต์ หรือพวกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์

การแตกแยกเป็นซ้าย-ขวาที่เกิดขึ้นนั้น นอกจากการจัดตั้งองค์กรนอกสภาเพื่อกระบวนกรต่อสู้แล้ว ในกระบวนกรการต่อสู้ในสภาก็มีความเข้มข้น แต่อย่างไรก็ดีพลังของฝ่ายซ้ายเริ่มเสื่อมลงเพราะความเสื่อมศรัทธาของประชาชน และการปลุกเร้าของสื่อมวลชน โดยเฉพาะสถานีวิทยุที่ฝ่ายขวาใช้เป็นเครื่องมือ สถานีโทรทัศน์ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนต่างๆ อยู่ในมือของฝ่ายขวาแทบทั้งสิ้น ความแตกแยกทางอุดมการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นสูงสุดในปี 2518 ซึ่งจะเห็นได้จากฆาตกรรมทางการเมือง การก่อความวุ่นวาย ประกอบกับประชนหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์ และถูกกระหน่ำด้วยสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การขึ้นราคาน้ำมัน

ความเสื่อมศรัทธาต่อฝ่ายซ้ายของประชาชนนั้นสืบเนื่องมาจากความไม่พอใจใน สนท. เพราะเห็นว่าเป็นกลุ่มที่สนับสนุนให้มีการประท้วงและนัดหยุดงาน อันเป็นสิ่งที่ถูกทำให้มีการเข้าใจว่าเป็นการก่อความวุ่นวายและความไม่สงบในบ้านเมืองให้เกิดขึ้น และในด้านความหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์เป็นผลมาจากสภาพการณ์รอบนอกไทย โดยเฉพาะในแถบอินโดจีน ซึ่งมีพรมแดนประชิดติดกับไทยนั้น ลาว เขมร และเวียดนามได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง คือในปี 2518 ทุกประเทศได้รับการปลดปล่อยสำเร็จโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์ ผลกระทบในระยะสั้นที่เกิดภายในประเทศ

ไทยคือ การขนเงินออกนอกประเทศอย่างมโหฬาร และที่มีผลกระทบต่อจิตใจของคนไทยมากที่สุดคือ การโค่นล้มสถาบันพระมหากษัตริย์ของลาวในเดือนธันวาคม สภาผู้อพยพที่หลังไหลเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร การบอกเล่าของผู้อพยพสร้างความหวาดกลัวที่มีอยู่แล้วให้ทวีขึ้น ประกอบกับความวุ่นวายภายในที่มีอยู่เดิม ซึ่งหาความมั่นคงทางจิตใจไม่ได้ ผลักดันให้มีการแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และสิ่งที่สามารถเป็นศูนย์รวมทางจิตใจได้ ในเวลานั้น ก็คือสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ลส.ชบ. : เสริมสร้างเพื่อทำลาย

ความระส่ำระสายในบ้านเมือง ความแตกแยกของประชาชน ความเสื่อมศรัทธาต่อพลังนักศึกษาและพรรคการเมืองฝ่ายซ้าย กลุ่มก้าวหน้าที่พยายามจะทวีบทบาทท่ามกลางกระแสต่อต้านของประชาชนและการจัดตั้งองค์กร เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการนำเอาโครงการ ลส.ชบ. เข้ามาสร้างความสามัคคีให้เกิดในหมู่คนไทย ในขณะที่เดียวกันก็กลายมาเป็นฐานสนับสนุนพลังฝ่ายขวาที่มีอยู่เดิมคือ นวพล กระทั่งแดง โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ จะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของ ลส.ชบ. อย่างชัดเจน ทั้งในแง่โครงสร้าง เจตนารมณ์ และเป้าหมาย

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจพิจารณาได้จากกลุ่มสนับสนุนที่เด่นชัดด้วยกัน 3 กลุ่มคือ

1. สถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันศาสนา

สถาบันพระมหากษัตริย์ได้ให้การสนับสนุนกิจการนี้มาแต่แรกเริ่ม โดยการเสด็จพระราชทานธงประจำรุ่นต่างๆ และผ้าพันคอลูกเสือ ซึ่งในเขตต่างจังหวัด

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พร้อมด้วยสมเด็จพระพี่นางฯ ได้เสด็จพระราชทานธงประจำรุ่น ลส.ชบ. อยู่เป็นประจำ นับแต่ปี 2516 เป็นต้นมา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด และในบางครั้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ก็จะเสด็จพระราชทานเอง เช่น เมื่อคราวเสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทั้งสองพระองค์ พระราชทานธงประจำรุ่น ลส.ชบ. ที่วัดหนองเขื่อนขาง อำเภอมือง จังหวัดสระบุรี เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2519¹⁸

การที่พระบรมวงศ์ชั้นสูงให้ความใกล้ชิดแก่ ลส.ชบ. เป็นการสร้างให้เกิดความผูกพันอย่างลึกซึ้งระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับประชาชน ทั้งในอุดมการณ์ของ ลส.ชบ. เองนั้นก็มีการปลุกฝังความศรัทธาและเกิดทุนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่แล้ว สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นความผูกพันทางใจที่ลึกซึ้ง พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงที่ปรากฏว่าได้ให้การสนับสนุนกับกิจการนี้ โดยได้เสด็จเป็นประธานในพิธีเปิดแคมป์ไฟในการอบรม ลส.ชบ. ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์คือ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอนุสรณ์มงคลการ ในวันที่ 19 ตุลาคม 2518¹⁹

ในด้านจิตสำนึกของคนไทยนั้น โดยทั่วไปมีความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์มาก่อนแล้ว และอาจจะเป็นการสั่งสมมาแต่อดีต ประกอบกับพระจริยวัตรของทั้งสองพระองค์สร้างความประทับใจให้กับประชาชนทั้งมวล สถาบันพระมหากษัตริย์จึงกลายเป็นสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์อันล่วงละเมิดมิได้ การฝึกอบรม ลส.ชบ. จึงเป็นเสมือนการตอกย้ำอุดมการณ์ที่มีอยู่แล้วให้แน่นแฟ้นมากขึ้น ดังนั้นการสนับสนุนของสถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นการสร้าง

ความมั่นคงให้กับสถาบันในทางอ้อม และไปสอดคล้องกับอุดมการณ์ฝ่ายขวาในการยึดมั่นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ลส.ชบ. จึงเปลี่ยนตัวเองไปเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกลุ่มพลังฝ่ายขวาได้ไม่ยากนัก

สำหรับสถาบันศาสนา ในสถาบันสงฆ์มีการแตกแยกเป็นฝ่ายซ้ายและขวา เหมือนกับฝ่ายขวาวาส กล่าวคือ พระฝ่ายซ้ายจะเป็นพระสงฆ์ที่เชิดชูแนวความคิดที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และมีความสัมพันธ์ให้ความสนับสนุนแก่กลุ่มการเมืองฝ่ายซ้าย²⁰ ส่วนพระสงฆ์ฝ่ายขวาก็เชิดชูอุดมการณ์อนุรักษนิยมต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ต้องการรักษาสถานภาพเดิม และมีทรรศนะว่าพระสงฆ์ฝ่ายซ้ายที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารของพระสงฆ์คือสิ่งที่คุกคามต่อเสถียรภาพและความคงอยู่ของศาสนา และพระสงฆ์ฝ่ายขวาก็มีอุดมการณ์ และสัมพันธ์กับกลุ่มการเมืองฝ่ายขวาอย่างใกล้ชิด²¹

อย่างไรก็ดี พระการเมืองทั้งสองฝ่ายต่างก็มีลักษณะร่วมเดียวกันคือ การหาความชอบธรรมให้แก่ความคิดและการกระทำของตน โดยอ้างว่าเป็นผู้พิทักษ์ศาสนา และเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มองโลก

¹⁸ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 17 เมษายน 2519

¹⁹ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 20 ตุลาคม 2518

²⁰ สมบูรณ์ สุขสำราญ, พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม, อ้างแล้ว, หน้า 85

²¹ เล่มเดียวกัน, หน้า 85

ของตนว่าไม่ขัดแต่สอดคล้องกับหลักธรรม และคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

กลุ่มพระฝ่ายซ้ายที่สำคัญคือองค์การ สหธรรมมิก ภายใต้การนำของพระมหาจัด นอกจากนี้ก็มีกลุ่มยุวสงฆ์²² ส่วนพระฝ่าย ขวานั้นเกิดจากแรงตอบโต้พระฝ่ายซ้าย ซึ่ง มีส่วนทำให้วิกฤตการณ์ทางการเมืองและ ศาสนาเลวร้ายยิ่งขึ้น (โดยเงื่อนไขในทาง สังคมและสถานภาพแล้ว พระสงฆ์ในระดับ สูงมีความสัมพันธ์กับสถาบันพระมหา กษัตริย์และรัฐบาลโดยใกล้ชิด) พฤติกรรม ของสงฆ์ที่มีการแตกแยกเป็นซ้ายเป็นขวา จึงบั่นทอนศรัทธาของประชาชนต่อพุทธ- ศาสนา ทั้งการประณามพระสงฆ์ฝ่ายซ้าย ของพระฝ่ายขวาว่า พฤติกรรมของสงฆ์ ฝ่ายซ้ายเป็นการทำลายสถาบันพื้นฐาน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันและเอกลักษณ์ของชาติ และการ บ่อนทำลายนี้จะนำไปสู่ความหายนะของ สถาบัน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ปฏิภิกขุของพระฝ่ายขวาที่ต่อต้าน ฝ่ายซ้ายโดยตรงคือ พระกิตติวุฒโฑภิกขุ ซึ่งมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับกลุ่ม การเมืองฝ่ายขวาจัด โดยเฉพาะนวพล ใน ทรรศนะของพระกิตติวุฒโฑ ศัตรูของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์คือคอมมิวนิสต์ ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งในประเทศ ศัตรู ที่ร้ายกาจคือขบวนการนักศึกษา โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง ศนท.²³

พระสงฆ์ฝ่ายขวาเป็นกลุ่มที่มีปฏิ- ภิกขุชัดเจน และพร้อมที่จะสนับสนุนกลุ่ม พลังฝ่ายขวา หรือกลุ่มที่มีแนวอุดมการณ์ เดียวกับตนทุกประเภท

2. พรรคการเมืองและนายทุน

พรรคการเมืองที่สนับสนุนกิจการ ลส.ชบ. อย่างชัดเจนมีด้วยกันสองพรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์ โดยการนำของนาย

ธรรมบุญ เทียนเงิน ซึ่งเป็นผู้ว่า กทม. โดย การเลือกตั้งในปี 2518 นอกจากนี้ก็มีนาย สมัคร สุนทรเวช สำหรับพรรคการเมืองอีก พรรคหนึ่งคือพรรคชาติไทยของ พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร

บทบาทของพรรคการเมืองทั้งสอง สนับสนุนอย่างเป็นทางการ อย่างเช่น นาย ธรรมบุญ เทียนเงิน ซึ่งดำเนินงานตามคำสั่ง ของกระทรวงมหาดไทย และการสนับสนุน ที่ปรากฏตามข่าว เช่น การไปเป็นประธาน ในพิธีเปิดการอบรมแก่นักเรียนอาชีวะ 25 โรงเรียน ร่วมกับชาวบ้านเขตบางกอกน้อย ที่โรงเรียนพาณิชย์การสยาม เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2518²⁴

ในขณะนั้น พล.ต. ประมาณ ดำรง ตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งได้ไปเป็น ประธานเปิดการฝึกอบรมหลายที่ พรรคการเมืองทั้งสองพรรคนี้นับได้ว่าเป็นพรรค ออนุรักษนิยม โดยเฉพาะพรรคชาติไทยของ พล.ต. ประมาณนั้นนับว่าได้สวมบทบาทของ ทหารและนายทุนในเวลาเดียวกัน ซึ่งภาย หลังปี 2516 เมื่อมีการต่อสู้กันของอุดม การณ์และพรรคการเมืองฝ่ายซ้าย รวมถึง กลุ่มฝ่ายซ้ายขึ้นมามีบทบาท พรรคอนุรักษ- นิยมใหญ่ ๆ เช่น พรรคประชาธิปัตย์ ชาติไทย กิจสังคมถูกกระทบมาก โดยเฉพาะการเลือก ตั้งครั้งแรกในต้นปี 2518 พรรคฝ่ายซ้ายได้ ที่นั่งในสภามากพอที่จะทำให้ไม่มีพรรคใด ได้เสียงเป็นเอกฉันท์ และเป็นเช่นนั้นนาน 3 ปี ทำให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมมาตลอด

²² เล่มเดียวกัน, หน้า 86

²³ สมบูรณ์ สุขสำราญ, เฟิงอ้าง, หน้า 108

²⁴ จากหนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 18 ตุลาคม 2518 (ภาพเป็นข่าว)

อีกประการหนึ่ง จะเห็นได้ว่าการแตกแยกทางอุดมการณ์ที่เป็นอยู่ ได้รับแรงหนุนจากการรวมพลังของพรรคการเมืองฝ่ายขวา อาทิเช่น พรรคชาติไทย พล.ต. ประมาณสามารถควบคุมสื่อมวลชนอยู่ในมือ เช่น สถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 ผู้ที่สามารถจะออกทีวีปราศรัยได้ ต้องเป็นพวกของตน นอกจากนี้การกระจายเสียงของสถานีวิทยุยานเกราะ ซึ่งเป็นสถานีวิทยุทหาร มีผู้ควบคุมรายการคนสำคัญคือ พันโทอุทการ สนิทวงศ์ (ปัจจุบันมียศเป็น พลตรี)

สำหรับพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งนายสมัคร สุนทรเวช สังกัดอยู่ในเวลานั้น จะมีบทบาทมากในช่วงหลังๆ เพราะก่อนเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นายสมัครได้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงสนับสนุนกิจการ ลส.ชบ. ผ่านกระบวนการของมหาดไทย

กระแสความรุนแรงในทางการเมืองก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยเฉพาะ สมัยรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช มีลักษณะเอาเป็นเอาตาย ขณะเดียวกัน ฝ่ายที่เรียกตัวเองว่า “ขวา” อย่างกรณีของ พล.ต. ประมาณก็มีการโฆษณาประกาศให้มีการกำจัดฝ่ายซ้ายด้วยวิธีการรุนแรง ซึ่งฉายาของพลตรีประมาณ คือ “ขวาพิฆาตซ้าย”²⁵ การเปิดเพลง “หนักแผ่นดิน” ทางสถานีวิทยุของราชการบางแห่งกระจายเสียงในลักษณะที่เกือบจะเรียกได้ว่ายุให้คนฆ่ากัน เช่น การประกาศของสถานีวิทยุยานเกราะที่เนहरूบาลให้ฆ่าคน 30,000 คนเพื่อชาติ²⁶ การตั้งชมรมวิทยุเสรีเพื่อต่อต้านและทำลายหนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้าย²⁷ ซึ่งในเวลานั้นมีหนังสือพิมพ์หลายฉบับที่ถูกเรียกว่าเป็นหนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้าย เช่น *อิทธิปัตย์* ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของ สนท. หนังสือพิมพ์

*ประชาชาติ มาตุภูมิ ประชาธิปไตย จตุรัส*²⁸ นอกจากนี้ก็มีกระแสของหนังสือพิมพ์ฝ่ายขวาที่ชัดเจนมาก และมีบทบาทในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 คือ หนังสือพิมพ์ *ดาวสยาม* และ *บ้านเมือง*

สื่อมวลชนทุกแขนงของกลุ่มฝ่ายขวาดังโหมโจมตีกิจกรรมของ สนท. และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โจมตีนักศึกษาซึ่งในสายตาของกลุ่มขวาและประชาชน สนท. เป็นองค์กรที่สร้างความปั่นป่วนและวุ่นวายในสังคม ลส.ชบ. เป็นส่วนหนึ่งของพลังฝ่ายขวามีลักษณะที่ต่อต้าน สนท. ด้วยเหมือนกัน เช่น การร่วมกับกลุ่มตัวแทนผู้ยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ นำพวกหรือไปวางบริเวณหน้าประตูมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์²⁹

การที่กลุ่มนายทุนเข้ามามีบทบาทในกิจการ ลส.ชบ. เพราะเหตุผลบางประการกล่าวคือในส่วนของการคัดเลือกผู้นำ หรือประธานรุ่นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็เพื่อสนับสนุนกิจการอีกส่วนหนึ่งนั่นคือความไม่พอใจของนายทุนต่อบทบาทของ สนท. ในการให้ความช่วยเหลือองค์กรต่อรองของลูกจ้างต่างๆ ซึ่งทำให้เสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มตนจึงสนับสนุนกลุ่มฝ่ายขวา

²⁵ “ซ้ายกับขวา บทวิเคราะห์วันนี้” (บทความ), อ้างแล้ว

²⁶ หนังสือพิมพ์ *ประชาชาติ*, ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2519

²⁷ หนังสือพิมพ์ *สยามรัฐ*, ฉบับวันที่ 13 กรกฎาคม 2519

²⁸ หนังสือรุ่น ลส.ชบ. เขตพระโขนง, อ้างแล้ว

²⁹ หนังสือพิมพ์ *สยามรัฐ*, ฉบับวันที่ 9 สิงหาคม 2519

ลูกเสือชาวบ้านประสบความสำเร็จตามพระราชประสงค์ทุกประการเมื่อกิจการนี้อยู่ในต่างจังหวัด แต่เมื่อเข้ามาในกรุงเทพฯ ภาพพจน์เริ่มจะเปลี่ยนไป การฝึกอบรม ลส.ชบ. ในกรุงเทพฯ ก็มีลักษณะที่ขัดต่อพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพราะการแทรกแซงของพรรคการเมืองและนายทุน

3. กลุ่มทหาร

กลุ่มทหารเป็นกลุ่มที่ต้องทอนบทบาทของตนเอง หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เพราะสภาวะการเมืองไม่อำนวยต่อการแสดงบทบาทในช่วงประชาธิปไตยเปิด จึงรอเวลาในการผลักดันบทบาทของตนเองอีกครั้ง

ผู้นำของทหารที่มีความสำคัญในหลัง 14 ตุลาคม 2516 คือ พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา ซึ่งสามารถสร้างความเป็นเอกภาพในหมู่ทหารได้ และไม่ได้แสดงท่าทีว่าจะแทรกแซงรัฐบาลพลเรือนแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามแม้ว่าโครงสร้างโดยรวมทหารจะค่อนข้างมีเอกภาพ หากแต่มีความแตกแยกภายในแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายหลายกลุ่ม และจะแตกแยกอย่างชัดเจนหลังการอสัญกรรมของ พล.อ. กฤษณ์ ในเดือนเมษายน 2519 ซึ่งมีด้วยกัน 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม พล.ร.อ. สัจด์ ชลออยู่ กลุ่มที่สองคือกลุ่ม พล.อ. วิฑูรย์ ยะสวัสดิ์ กลุ่มที่สามคือกลุ่ม พล.อ. ฉลาด หิรัญศิริ³⁰

นับแต่เดือนเมษายน 2519 ทหารพร้อมแล้วที่จะขึ้นมาต่อต้านกลุ่มฝ่ายซ้าย โดยการร่วมพลังกับกลุ่มฝ่ายขวาต่างๆ ในทุกแบบและทุกองค์กร บทบาทที่เด่นชัดของทหารคือการเสนอแนวความคิดผ่านสถานียานเกราะ ซึ่งสถานีวิทยุแห่งนี้จะมีบทบาทสำคัญในอันที่จะปลุกเร้ามวลชนฝ่ายขวาทุกกลุ่มรวมทั้งลูกเสือชาวบ้าน

กลุ่มสนับสนุนสามกลุ่มนี้นับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นแรงสนับสนุนกิจการ ลส.ชบ. ทั้งในทางตรงและทางอ้อมโดยการให้หลักจิตวิทยาเป็นสำคัญสูตรสำเร็จของการต่อสู้ และเป็นแนวอุดมการณ์คือการยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งสัญลักษณ์ดังกล่าวจะกลายเป็นแรงกระตุ้นมวลชนฝ่ายขวาขึ้นมา

พฤติกรรมทางการเมืองและจุดปะทุ 6 ตุลา

บทบาทและพฤติกรรมทางการเมืองของ ลส.ชบ. โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ มีความเด่นชัดเป็นอย่างมาก พิจารณาได้จากกรณีที่นายกำธร พันธุลาภ ประธานการควบคุมการเลือกตั้งจะใช้ ลส.ชบ. เป็นผู้สังเกตการณ์ในการเลือกตั้งในวันที่ 4 เมษายน 2519 เพราะนักศึกษาไม่มาร่วม เนื่องจากเห็นว่าการเลือกตั้งในครั้งนี้ต้องสกปรก³¹

ในช่วงระยะตั้งแต่ปี 2518 ที่มีการเร่งการขยายตัวภายในกรุงเทพฯ มากขึ้น จะเห็นถึงบทบาทของ ลส.ชบ. ในทางการเมืองค่อนข้างมาก ในด้านหนึ่งก็เป็นฐานสนับสนุนของพรรคการเมือง และเป็นฐานมวลชนของฝ่ายขวา พลัง ลส.ชบ. ในกรุงเทพฯ มีอย่างมาก และเป็นพลังที่มีเอกภาพสูง ซึ่งสามารถพิจารณาจากสถิติ คือการกำหนดวันพระราชทานธง ลส.ชบ. ในเขตกรุงเทพฯ 56 รุ่น กว่า 20,000 คน³² ในวันเสาร์ 12 มิถุนายน 2519 ซึ่งเห็นได้ถึงพลัง

³⁰ เอกรงค์ รั้งคประทีป, เหตุการณ์ 6 ตุลาในทรรศนะนักวิชาการอเมริกัน, อ้างแล้ว

³¹ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2519

³² หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 9 มิถุนายน 2519

ลส.ชบ. ในกรุงเทพฯ ในเวลานั้นจะมีถึง 20,000 คน

บทบาททางการเมืองที่ชัดเจนคือการร่วมกับกลุ่มมวลชนฝ่ายขวาต่างๆ ในการต่อต้าน สนท. การวางพวงหรีดหน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การรวม ลส.ชบ. รุ่นใหญ่ในกรุงเทพฯ และชมรมรัฐศาสตร์ประยุกต์รุ่นที่ 9 ร่วมบำเพ็ญกุศลทางพุทธศาสนา ทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารเช้าแก่ภิกษุสงฆ์ 99 รูป เพื่อล้างอาถรรพ์และสร้างสิริมงคลแก่นุสาวรีย์ประชาธิปไตย³³ ซึ่งเป็นการแสดงออกในการต่อต้านการชุมนุมประท้วงต่างๆ ที่ต้องการใช้นุสาวรีย์ประชาธิปไตยเป็นจุดประท้วงทุกครั้ง

แม้ว่าบทบาทและพฤติกรรมโดยทั่วไปของ ลส.ชบ. จะเน้นหนักในทางบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมก็ตาม แต่การบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ ก็มุ่งที่จะส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันโดยการสนับสนุนกิจกรรมจากกลุ่มสนับสนุนต่างๆ เช่นกลุ่มนายทุน และพรรคการเมือง ซึ่งในเวลานั้นพรรคการเมืองโดยเฉพาะประชาธิปไตย และชาติไทยพยายามที่จะส่งเสริมบทบาทของ ลส.ชบ. เพื่อคานกับ สนท.

ลส.ชบ. เน้นในเรื่องของความสามัคคีเป็นอย่างมาก สิ่งหนึ่งที่ผลักดันให้ ลส.ชบ. เข้ามามีบทบาทคือ การนัดหยุดงานของกลุ่มผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรมต่างๆ ซึ่ง ลส.ชบ. เห็นว่ากลุ่มที่สนับสนุนการนัดหยุดงานในแต่ละครั้งคือ สนท. ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดความแตกแยกภายใน คนไทยแตกความสามัคคีเพราะการยุยงปลุกปั่นของนักศึกษา ทั้งภาพพจน์ที่มีในระยะหลังๆ ของ สนท. เป็นภาพพจน์ที่แยลงเรื่อยๆ เพราะการรับแนวอุดมการณ์ฝ่ายซ้ายเข้ามาทั้งความเสื่อมศรัทธาของประชาชนต่างสนับสนุนความเป็นฝ่ายขวาในเกือบทุกด้าน

จุดปะทุ 6 ตุลา

ในเดือนสิงหาคม 2519 จอมพลประภาสพยายามที่จะขอเข้าในประเทศไทย แต่ถูกนักศึกษาขัดขวางโดยการชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนพอควร และก่อนที่จะออกเดินทางไปได้วันก็ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างไม่เป็นทางการ ในเดือนกันยายน จอมพลถนอมเดินทางมาจากสิงคโปร์ โดยบวชเป็นเณรเข้ามา และขอเข้าประเทศเพื่ออุทิศอานิสงส์แก่บิดาที่กำลังป่วยหนัก เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ ก็มีรถมารับไปวัดบวรนิเวศน์ ซึ่งเป็นวัดหลวงที่มีพระผู้ใหญ่จำพรรษาอยู่เป็นจำนวนมาก การบวชของพระถนอมทำให้ที่ประท้วงหาการสนับสนุนได้ยาก เพราะการอาศัยผ้ากาสาวพัสตร์บังหน้า ทั้งยังมีการต่อต้านจากกลุ่มยุวสงฆ์ สองวันหลังจากพิธีอุปสมบทของพระถนอม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จเยี่ยมที่วัดนายสมภาร สุนทรเวชประกาศว่าการกลับมาของพระถนอมเป็นพระประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว³⁴

ถึงเวลานี้ สถาบัน ทหาร และนายทุนในกรุงเทพฯ อึดตัวแล้วสำหรับการต่อต้านข้อเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะขึ้นมาปฏิบัติภารกิจ ภารกิจแดงนวล ลส.ชบ. ก็ร่วมเข้ากระบวนการเพราะต้องการรักษาค่านิยมดั้งเดิมไว้ ซึ่งก็เป็นการรักษาไว้ซึ่งสิทธิและผลประโยชน์ของผู้นำทางทหารและกลุ่มนายทุน ในวันที่

³³ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 13 กันยายน 2518

³⁴ เอกรงค์ รั้งประทีป, อ้างแล้ว, หน้า 34

1 ตุลาคม 2519 เจ้าฟ้าชายเสด็จกลับจากออสเตรเลีย โดยมีได้มีหมายกำหนดการล่วงหน้า ในขณะที่กระแสการต่อต้านถนอมยังคงมีอยู่ การชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นับแต่วันที่ 4 ตุลาคม 2519 มีการแสดงละครชวนคอเพื่อล้อเลียนกรณีการฆาตกรรมเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าที่นครปฐมสองคน ซึ่งปิดโปสเตอร์ต่อต้านการกลับมาของพระถนอม และจุดนี้เองได้กลายเป็นชนวนซึ่งเป็นคดีหมิ่นพระบรมราชานุภาพ เพราะการปลุกเร้าของสื่อมวลชน โดยเฉพาะสถานีวิทยุยานเกราะตลอดจนสถานีโทรทัศน์ของกองทัพบก และหนังสือพิมพ์ดาวสยามและบ้านเมือง

ในสภาวะการณ์ที่สถาบันพระมหากษัตริย์เสี่ยงต่อการวิพากษ์วิจารณ์ในกรณีพระถนอม และก่อนจะมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน เหตุการณ์รุนแรงก็เกิดขึ้นในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 โดยมีการปลุกเร้ามวลชนของสถานีวิทยุยานเกราะตลอดเวลา คำแถลงการณ์ต่างๆ ที่กระจายเสียงออกมาจากสถานีวิทยุยานเกราะแต่ละฉบับ มีลักษณะไปในทางยั่วยุให้มีความแตกแยกมากขึ้น ทั้งยังมีการออกประกาศจากศูนย์ปฏิบัติการ ลส.ชบ. เชิญประชาชน ลส.ชบ. ในเขตกรุงเทพฯ ทุกรุ่นไปร่วมประชุมที่ศูนย์ปฏิบัติการ ลส.ชบ. ชั้น 2 กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งในฝ่าย ลส.ชบ. ผู้ที่ออกโรงคือ พล.ต.ท. เจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน ซึ่งเป็นรองผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และนายอาคม มกรานนท์ เป็นผู้กล่าวประชุมและต่อต้าน ศนท. และบุคคลที่อยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พล.ต.ท. เจริญฤทธิ์สั่งให้ประชาชน ลส.ชบ. ทุกรุ่นทุกคนฟังสถานีวิทยุยานเกราะและชมรมวิทยุเสรีก่อนการเคลื่อนไหวขณะนี้ให้ตั้งในที่ก่อน นายอาคมย้ำว่าหาก

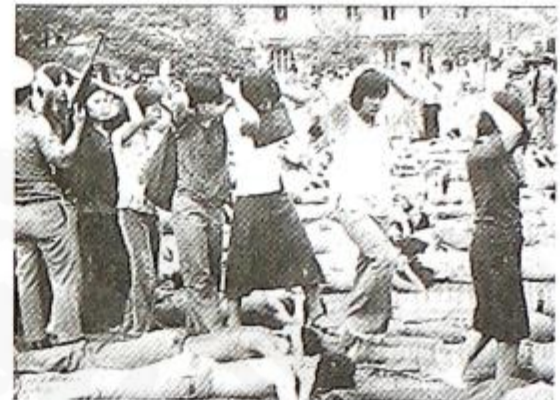
ศูนย์บัญชาการ ลส.ชบ. ได้รับข่าวสารสถานีวิทยุยานเกราะจะออกอากาศให้ทราบทันที โดยออกทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก³⁵

เห็นได้ว่า ลส.ชบ. ในเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 เป็นมวลชนฝ่ายขวากลุ่มหนึ่งเท่านั้นในกลุ่มมวลชนอื่นๆ แต่ ลส.ชบ. เป็นกลุ่มที่แตกต่างจากกลุ่มฝ่ายขวากันอื่น ๆ เพราะลักษณะโครงสร้าง หลักการ และนโยบาย และไม่เคยใช้ความรุนแรงมาก่อน การโจมตีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเช้าวันที่ 6 นั้น แม้ว่า ลส.ชบ. จะไม่ใช่หน่วยแรกที่บุกโจมตี แต่เมื่อพวกกระหิงแดงสามารถพังประตูเข้ามหาวิทยาลัยได้ ประชาชนทุกกลุ่มที่เรียกตนเองว่า “ผู้รักชาติ” ก็แห่เข้าไปในธรรมศาสตร์และทำการอย่างโหดเหี้ยม และ ลส.ชบ. ก็เป็นคณกลุ่มหนึ่งที่เข้าร่วมในการกระทำเหล่านี้ โดยการใช้ผ้าพันคอสีแดงห่มผูกคอไว้เป็นสัญลักษณ์และเห็นได้อย่างชัดเจน

การปลุกเร้า ลส.ชบ. โดยการอ้างถึงการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ นับได้ว่าเป็นผลสำเร็จที่ยอดเยี่ยมของมวลชนฝ่ายขวาที่สามารถนำหลักจิตวิทยาตลอดจนการใช้คำเชิญชวนต่างๆ ที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการปลุกกระดมฝ่ายขวาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งกิจการ ลส.ชบ. มีสายสัมพันธ์กับทางการ และมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับสถาบันพระมหากษัตริย์ จนมีการกล่าวว่าเป็นสัญลักษณ์ของสถาบัน³⁶

³⁵ หนังสือพิมพ์ ประชาชาติ, ฉบับวันที่ 6 ตุลาคม 2519

³⁶ “เผด็จศึกกับสถาบันพระมหากษัตริย์” (บทความ), หนังสือพิมพ์ ประชาชาติ, ฉบับวันที่ 3 ตุลาคม 2519, หน้า 7

บพบาทและพฤติกรรมของ ลส.ชบ. ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ที่ปรากฏจึงไม่เป็นสิ่งที่น่าประหลาดใจแต่อย่างใด

แต่... คำตอบอันมีดมน

การประมวลภาพเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยละเอียดนั้นเป็นเรื่องที่ยาก ในด้านหนึ่ง เพราะการที่จะรับรู้หรือเข้าใจต่อสถานการณ์ดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจกระแสของอุดมการณ์และแนวคิดแห่งยุคสมัย ตลอดจนสภาพการณ์ทางการเมืองหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

การก่อตัวของแนวความคิดซ้าย-ขวา กับกระแสอุดมการณ์ที่ถูกโหมเร้าด้วยปัจจัยต่างๆ จากภายใน อันได้แก่ ความวุ่นวายสับสนของบ้านเมือง และภายนอกคือ สถานภาพและเสถียรภาพของประเทศ เพื่อนบ้านใกล้ชิดกระพือให้แนวความคิดแห่งยุคสมัยขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง

ปรากฏการณ์ช่วงก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลาคมนับเป็นภาพประวัติศาสตร์ที่มีความ

ซับซ้อนและละเอียดอ่อน และเหตุการณ์ 6 ตุลา ก็สามารถที่จะประมวลภาพที่ซับซ้อนต่างๆ ให้เป็นภาพเชิงซ้อนที่สมบูรณ์ได้ท่ามกลางกระแสความขัดแย้ง

ลส.ชบ. อาจเป็นเพียงประเด็นปลีกย่อย หรือองค์ประกอบเล็กๆ ที่จะปะติดปะต่อภาพต่างๆ ให้มีความเชื่อมร้อยซึ่งกันและกันได้เท่านั้น แต่ทว่าการศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะโครงสร้างและการดำเนินงานต่างๆ จะสามารถเสริมภาพและทำความเข้าใจต่อสภาพการณ์อันสับสนได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดี ยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างจาก 6 ตุลาที่มีได้ถูกนำมาวิเคราะห์ศึกษาอย่างลึกซึ้งพอที่จะแยกแยะภาพที่ซ้อนกันอยู่หลายๆ ภาพให้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจน ด้วยเหตุผลและเงื่อนไขหลายประการอันเป็นข้อจำกัด แม้ว่าจะมี "คำถาม" อีกมากมายที่จะไขประเด็นไปสู่คำตอบและปัญหาที่แท้จริงก็ตาม